

Урум Н.С., Іваненко В.М., Федунів В.М., Бажак О.В.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НОРМАТИВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО УПРАВЛІННЯ ОКЕАНОМ

На даний час океан продовжує відігравати ключову роль у підтримці життя на Землі, в тому числі за допомогою забезпечення регулювання клімату, продовольства, енергії та багатьох інших ресурсів.

Пріоритетна сфера удосконалення системи знань про океан сконцентрована на забезпеченні того, щоб майбутнє управління океаном було засноване на знаннях та керувалося інклюзивною та ефективною взаємодією між знаннями та політикою.

У всіх розглянутих у роботі ініціативах з управління океаном визначається необхідність поліпшення координації та активної участі зацікавлених сторін у спільній розробці досліджень, спостережень та даних в області океану. Проте надмірна експлуатація океану внаслідок діяльності людини є серйозною проблемою, особливо в поєднанні зі зростаючим негативним впливом внаслідок зміни клімату в цілому. Для подолання цієї проблеми необхідно забезпечити сталі управління антропогенним впливом на океан та його ресурси. Враховуючи те, що більша частина його обсягу знаходиться за межами національних виняткових економічних зон, вже зараз потрібне тісне міжнародне співробітництво, у тому числі з метою розробки актуальних нормативних положень для забезпечення ефективного міжнародного управління океаном.

У роботі проведено аналіз основних тенденцій у розвитку нормативних положень протягом останніх п'яти років для забезпечення ефективного міжнародного управління океаном. Аналіз показавши, що у всіх ініціативних положеннях з управління океаном міститься, перш за все, вимога до поліпшення координації та активнішої участі всіх зацікавлених сторін у спільній розробці досліджень, спостережень та обробки даних про океан, також, слід відмітити, для підтримки координації управління океаном на глобальному рівні дані результатів спостережень мають бути відкритими, сумісними та керуватися такими принципами, як FAIR (Finadable, Accessible, сумісність, можливість відновлення).

Ключові слова: *океан, нормативні положення, ефективне управління, регулювання клімату, конвенція, форум, спостереження.*

Постановка проблеми. В основі міжнародної системи управління Світовим океаном лежить Конвенція Організації Об'єднаних Націй (ООН) з морського права (UNCLOS – United Nations) [1, 2]. У 1970 році Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй ухвалила резолюцію, оголосивши ресурси дна морів і океанів за межами національної юрисдикції «загальним наслідком людства», яку не мають права привласнювати собі жодна держава чи особа. У 1973 році Асамблея скликала III Конференцію ООН з морського права, результатом роботи якої стало прийняття у 1982 році в Монтего-Бей (Ямайка) Конвенції ООН з морського права. У 1994 році було прийнято додаткову угоду про здійснення частини XI Конвенції. Конвенція і Угода

набули чинності відповідно 16 листопада 1996 року та 28 липня 1998 року [3]. Таким чином, ця Конвенція є міжнародною угодою, що визначає права й обов'язки країн при використанні та управлінні океаном та його ресурсами. На основі цієї Конвенції були встановлені відповідні закони, структури, інститути, юрисдикційні права як на різних регулюючих рівнях (місцевому, національному, регіональному, міжнародному), так і для різних морських секторів (наприклад, судноплавства, рибальства та досліджень). Разом з тим, дотепер, часто відсутня координація між різними організаціями та системами управління, виникають проблеми ратифікації та забезпечення дотримання законів і постанов тощо. Тому необхідна тісніша координація між системами регулювання та морськими секторами, і всі зацікавлені у світі сторони мають бути залучені до процесу розробки та впровадження нормативних положень для ефективного управління океаном та його ресурсами.

Аналіз літературних джерел. За останні кілька років з метою розвитку нормативних положень для забезпечення ефективного міжнародного управління океаном проведено значну кількість різноманітних міжнародних форумів. Фактично всі відповідні форми так чи інакше висвітлювалися у статтях, на сторінках всесвітньої павутини і навіть у вигляді сформованих нормативних документів [4-21]. У цій роботі проведено узагальнення відповідних матеріалів задля досягнення поставленої мети статті.

Метою дослідження є аналіз основних тенденцій у розвитку нормативних положень протягом останніх п'яти років для забезпечення ефективного міжнародного управління океаном.

Основні результати дослідження. Для планування та оцінки ефективного використання океану потрібен широкий спектр різних типів даних із різних джерел [4]. Для збору цих даних потрібні значні інвестиції у системи спостережень за океаном та персонал, поряд з відповідним обслуговуванням та підтримкою, а ефективність та координація систем спостережень за океаном мають вирішальне значення. Це проблеми, над вирішенням яких працюють Глобальна система спостережень за океаном та Група спостережень Землі на міжнародному рівні [5, 6]. У цьому контексті Європейська глобальна система спостережень за океаном, Європейська система спостережень за океаном та Документ Європейської комісії з міжнародного управління океаном: компонент Європейського Союзу (ЄС) у глобальних спостереженнях вирішують ці проблеми на європейському рівні [7-9]. Обмін даними та взаємодія між інфраструктурою морських даних є також ключовими факторами для ефективного міжнародного управління океаном.

У 2016 році Європейська комісія опублікувала Спільне повідомлення з міжнародного управління океанами (IOG): порядок денний для майбутнього океанів, який повністю відповідає Порядку денному ООН у сфері розвитку на період до 2030 року і, зокрема, меті у сфері сталого розвитку («Життя під водою»). У повідомленні викладено 50 запланованих Європейською Комісією дій щодо розвитку управління Світовим океаном не лише в Європі, а і на міжнародному рівні. Повідомлення було побудовано навколо трьох пріоритетних областей, однією з яких було «зміцнення міжнародних досліджень та даних океану»: визнання критичної ролі, яку дані та знання грають у підтримці системи управління океаном. За спільним повідомленням був сформований звіт, опублікований у 2019 році, в якому аналізувався прогрес, досягнутий у реалізації понад 50 дій. У звіті наголошується, що щорічна публікація Звіту про стан океану CMEMS є однією з прямих дій, вжитих Європейською комісією для розвитку міжнародного управління океаном. Цей звіт був ініційований як

засіб «сприяння дослідженням океану, даним та науці з метою розробки всеосяжних, надійних, зіставних та доступних знань про океан для вдосконалення процесу розробки політики, стимулювання інновацій та сприяння стійкій «блакитній» економіці».

У 2019 році Європейська комісія разом із Європейською службою зовнішніх дій заснувала форум International Ocean Governance (IOG) [10]. Форум IOG надав заінтересованим сторонам у Європі та за її межами платформу для участі в інтерактивному міжгалузевому та транскордонному діалозі з проблем океану та рішення в галузі управління на підтримку реалізації Порядку денного IOG. Різноманітні зацікавлені сторони з усього світу брали участь у цій ініціативі за допомогою серії експертних семінарів, консультацій та заходів, а остаточні рекомендації були представлені 20 квітня 2021 року [11].

Подальшими важливими інноваціями є Стратегія ЄС зі збереження біорізноманіття на період до 2030 року [12]. Стратегія ЄС щодо збереження біорізноманіття на 2030 рік – це всеосяжний, амбітний і довгостроковий план захисту природи та обігу деградації екосистем. Стратегія містить конкретні дії та зобов'язання. Ця пропозиція розглядається як вклад ЄС у майбутні міжнародні переговори щодо глобальної структури збереження біорізноманіття на період після 2020 року.

Діяльність форуму IOG виявила ряд пріоритетних областей для дій, які рекомендується розглянути у майбутньому порядку денному IOG ЄС, щоб забезпечити чистий, здоровий, продуктивний, стійкий та зрозумілий океан (рис. 1) [11].

Рисунок 1 – Основні напрямки діяльності форуму IOG

Пріоритетна область удосконалення системи знань про океан зосереджена на забезпеченні того, щоб майбутнє управління океаном було засноване на знаннях та керувалося інклюзивною та ефективною взаємодією між знаннями та політикою [15]. У цій пріоритетній галузі наголошується на необхідності активізувати спільні трансдисциплінарні дослідження для усунення ключових прогалин у знаннях, інтеграції знань відповідних зацікавлених сторін та джерел знань, а також забезпечення надійних спостережень та потенціалу даних. ЄС має багато сильних ініціатив, які він може розвивати, щоб взяти на себе провідну роль у виконанні цих рекомендацій, включаючи Європейську стратегію даних, Програму дій у галузі навколишнього середовища та ініціативу Destination Earth / Digital Twin Ocean.

В останні роки основна увага приділялася розробці нового правового документа в рамках UNCLOS, який охоплює збереження та стійке використання морської біологічної різноманітності в районах за межами національної юрисдикції (BBNJ) [16]. У своїй резолюції 72/249 від 24 грудня 2017 року Генеральна Асамблея ухвалила скликати Міжурядову конференцію під егідою Організації Об'єднаних Націй для розгляду рекомендацій Підготовчого комітету, заснованого резолюцією 69/292 від 19 червня 2015 року відповідно до Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права про збереження та стійке використання морської біологічної різноманітності за межами дії національної юрисдикції з метою як найшвидшої розробки цього документа. Відповідно до резолюції 72/249, Конференція провела триденне організаційне засідання в Нью-Йорку з 16 по 18 квітня 2018 року для обговорення організаційних питань, включаючи процес підготовки нульового проекту документа. Переглянутий проект тексту було опубліковано ООН на початку 2020 року [17]. Переговори продовжуються, і дані та спостереження матимуть ключове значення для підтримки його реалізації, як було наголошено у Міжурядовій океанографічній комісії ЮНЕСКО (МОК). В рамках доповіді Виконавчого секретаря на засіданні 3 лютого 2021 року МОК запропонувала проводити постійний Звіт про стан океану, щоб надавати щорічну інформацію про океанські змінні та статус спостережень за океаном (серед іншої інформації) [18].

Для відстеження прогресу у виконанні зобов'язань, взятих у рамках Паризької угоди та Конвенції про біологічну різноманітність, також необхідні надійні дані та спостереження. Так, учасники Конференції ООН зі зміни клімату (COP26), що відбулася у 2021 році, запропонували важливі можливості для підвищення співпраці з метою забезпечення стійкості Світового океану на міжнародному рівні. Конференція ООН зі зміни клімату в Глазго (COP26) зібрала 120 світових лідерів та понад 40 000 зареєстрованих учасників, у тому числі 22 274 партійних делегатів, 14 124 спостерігачі та 3 886 представників ЗМІ. Протягом двох тижнів різні аспекти зміни клімату – науки, політичної волі до дії та чітких вказівок на дії. Підсумок COP26 – кліматичний пакт у Глазго – є результатом інтенсивних переговорів між майже 200 країнами протягом двох тижнів, напруженої формальної та неформальної роботи протягом багатьох місяців та постійної взаємодії як особисто, так і віртуально протягом майже двох років [19].

Спостереження за океаном та дані також привертають особливу увагу на інших міжнародних форумах. Так, у Комюніке Цукуба 2016 року міністри науки та технологій країн-учасниць G7 визнали важливість розвитку сильніших наукових знань для розробки «відповідної політики для забезпечення ефективного використання морів та океанів». Для досягнення цієї мети вони заявили про підтримку низки дій, пов'язаних з поліпшенням спостережень за океаном у глобальному масштабі, просуванням науки про океан і поліпшенням інфраструктури обміну даними, а також зміцненням співпраці для заохочення регіонального розвитку можливостей спостережень і мереж знань. Згодом, як було представлено у заяві Робочої групи G7 Future of the Seas and Oceans на конференції OceanObs'19, G7 було створено спеціальний координаційний центр для платформ спостереження за океаном, який пов'язаний з іншими пріоритетними областями G7 [20, 21]. Конференції OceanObs, що проводяться кожні 10 років, дають можливість обговорити прогрес та визначити цілі на найближче десятиліття.

Висновки. Знання лежать в основі управління океаном і надають засоби для розуміння океану та його функціонування, а також розроблення відповідних заходів для його ефективного управління та використання. Спостереження за океаном дозволяють збирати дані для моніторингу та складання звітів про стан океану, робити прогнози щодо його майбутнього, а також оцінювати вплив регулюючих положень та успіхів у досягненні намічених цілей стійкості. У всіх розглянутих в роботі ініціативах з управління океаном визначається необхідність поліпшення координації та активнішої

участі зацікавлених сторін у спільній розробці досліджень, спостережень та даних в області океану. Визначено, що управління океаном повинно бути засноване на міцній основі знань, які доступні для використання. Знання не можуть бути розвинені без спостережень за океаном і для підтримки координації управління океаном на глобальному рівні дані результатів спостережень мають бути відкритими, сумісними та керуватися такими принципами, як FAIR (Findable, Accessible, сумісність, можливість відновлення).

ЛІТЕРАТУРА

1. Ржевська В. С. Конвенція ООН з морського права. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / ред. кол. : Л. В. Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т.1. 760с.
2. Конвенція ООН по морському праву 1982. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с.
3. Учасники проєктів Вікімедіа. Конвенція ООН з морського права – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Конвенція_ООН_з_морського_права (дата звернення: 04.10.2021).
4. PaulaKellett, Brittany E. Alexander, Johanna J. Heymans Knowledge and data for international Ocean governance. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1755876X.2021.1946240>(date of access: 04.10.2021).
5. Global Ocean Observing System - Home. *Global Ocean Observing System - Home*. URL: <https://www.goosoocean.org/> (date of access: 04.10.2021).
6. GEO. URL: <https://earthobservations.org/index.php> (date of access: 04.10.2021).
7. Home – EuroGOOS. *EuroGOOS*. URL: <https://eurogoos.eu/> (date of access: 04.10.2021).
8. EOOS. *EOOS*. URL: <https://www.eoos-ocean.eu/> (date of access: 04.10.2021).
9. EU4OceanObs: Towards the enhanced collection and use of ocean data for societal benefit. *EU4OceanObs*. URL: <https://www.eu4oceanobs.eu/> (date of access: 04.10.2021).
10. Maritime Forum. *Maritime Forum - European Commission*. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/frontpage/1469> (date of access: 04.10.2021).
11. Setting the course for a sustainable blue planet: recommendations for enhancing eu action. URL: <https://3rd-iog-forum.fresh-thoughts.eu/wp-content/uploads/sites/89/2021/04/IOG-recommendations-2021-WEB.pdf>(date of access: 04.10.2021).
12. A European Green Deal. *European Commission - European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (date of access: 04.10.2021).
13. Biodiversity strategy for 2030. *Environment*. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en (date of access: 04.10.2021).
14. Explore The Ocean Decade Publications. *Ocean Decade*. URL: <https://www.oceandecade.org/decade-publications/> (date of access: 04.10.2021).
15. Setting the course for a sustainable blue planet. *Eu international ocean governance forum 2020*. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/sites/default/files/iog-discussion-paper-2020-v5.pdf> (date of access: 04.10.2021).
16. *Welcome to the United Nations*. Fourth session of the Intergovernmental Conference. URL: <https://www.un.org/bbnj/> (date of access: 04.10.2021).

17. Межправительственная конференция по международному юридически обязательному документу на базе Конвенции Организации Объединенных Наций по морскому праву о сохранении и устойчивом использовании морского биологического разнообразия в районах за пределами действия национальной юрисдикции. URL: <https://undocs.org/ru/a/conf.232/2020/3> (date of access: 04.10.2021).
18. Fifty-third Session of the IOC Executive Council (online). *OceanExpert - A Directory of Marine and Freshwater Professionals*. URL: <https://oceanexpert.org/event/2805#documents> (date of access: 04.10.2021).
19. COP26: Together for our planet | United Nations. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/climatechange/cop26> (date of access: 04.10.2021).
20. Homepage-v2. *OceanObs19*. URL: <https://www.oceanobs19.net/> (date of access: 04.10.2021).
21. G7 Future of the Seas and Oceans Working Group Statement to OceanObs'19. URL: <http://www.oceanobs19.net/wp-content/uploads/2019/09/G7-Joint-Statement-to-OceanObs19.pdf> (date of access: 04.10.2021).

REFERENCES

1. Rzhavska V.S. (2004). Konventsiia OON z morskoho prava [UN Convention on the Law of the Sea]. *Ukrainska dyplomatychna entsyklopediia: U 2-kh t. / ed. by :L. V. Huberskyi (holova) ta in. K: Znannia Ukrainy. T.1. [in Ukrainian]*
2. Konventsiia OON po morskomu pravu 1982 (2001) [UN Convention on the Law of the Sea 1982]. *Yurydychna entsyklopediia : [u 6 t.] / red. kol. Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) [ta in.]. K. : Ukrainska entsyklopediia im. M.P. Bazhana. T. 3. [in Ukrainian]*
3. Uchasnyky proektiv Wikimedia. Konventsiia OON z morskoho prava – Vikipediia [UN Convention on the Law of the Sea - Vikipediya.]. *Vikipediia*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Konventsiia_OON_z_morskoho_prava (accessed: 04.10.2021). [in Ukrainian]
4. PaulaKellett, Brittany E. Alexander, Johanna J. Heymans Knowledge and data for international Ocean governance. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1755876X.2021.1946240> (accessed: 04.10.2021).
5. Global Ocean Observing System – Home. *Global Ocean Observing System - Home*. URL: <https://www.goosoocean.org/> (accessed: 04.10.2021).
6. GEO. URL: <https://earthobservations.org/index.php> (accessed: 04.10.2021).
7. Home EuroGOOS. *EuroGOOS*. URL: <https://eurogoos.eu/> (accessed: 04.10.2021).
8. EOOS. *EOOS*. URL: <https://www.eoos-ocean.eu/> (accessed: 04.10.2021).
9. EU4OceanObs: Towards the enhanced collection and use of ocean data for societal benefit. *EU4OceanObs*. URL: <https://www.eu4oceanobs.eu/> (accessed: 04.10.2021).
10. Maritime Forum. *Maritime Forum – European Commission*. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/en/frontpage/1469> (accessed: 04.10.2021).
11. Setting the course for a sustainable blue planet: recommendations for enhancing eu action. URL: <https://3rd-iog-forum.fresh-thoughts.eu/wp-content/uploads/sites/89/2021/04/IOG-recommendations-2021-WEB.pdf>(accessed: 04.10.2021).
12. A European Green Deal. *European Commission – European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (accessed: 04.10.2021).
13. Biodiversity strategy for 2030. *Environment*. URL: https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_en (accessed: 04.10.2021).

14. Explore The Ocean Decade Publications. *Ocean Decade*. URL: <https://www.oceandecade.org/decade-publications/> (accessed: 04.10.2021).
15. Setting the course for a sustainable blue planet. *Eu international ocean governance forum 2020*. URL: <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/sites/default/files/iog-discussion-paper-2020-v5.pdf> (accessed: 04.10.2021).
16. *Welcome to the United Nations*. Fourth session of the Intergovernmental Conference. URL: <https://www.un.org/bbnj/> (accessed: 04.10.2021).
17. Mezhrpravytelstvennaia konferentsyia po mezhdunarodnomu yurydychesky obiazatel'nomu dokumentu na baze Konventsyy Orhanyzatsyy Ob'edynennykh Natsyi po morskomu pravu o sokhranenyi y ustoichyvom yspol'zovanyy morskoho byolohycheskoho raznoobrazyia v raionakh za predelamy deistviia natsyonalnoi yurysdyktsyy [Intergovernmental Conference on an International Legally Binding Instrument Based on the United Nations Convention on the Law of the Sea on the Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity in Areas Beyond National Jurisdiction]. URL: <https://undocs.org/ru/a/conf.232/2020/3> (accessed: 04.10.2021).
18. Fifty-third Session of the IOC Executive Council (online). *OceanExpert - A Directory of Marine and Freshwater Professionals*. URL: <https://oceanexpert.org/event/2805#documents> (accessed: 04.10.2021).
19. COP26: Together for our planet | United Nations. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/climatechange/cop26> (accessed: 04.10.2021).
20. Homepage-v2. *OceanObs19*. URL: <https://www.oceanobs19.net/> (accessed: 04.10.2021).
21. G7 Future of the Seas and Oceans Working Group Statement to OceanObs'19. URL: <http://www.oceanobs19.net/wp-content/uploads/2019/09/G7-Joint-Statement-to-OceanObs19.pdf> (accessed: 04.10.2021).

Urum N.S., Ivanenko V.M., Fedunov V.M., Bazhak O.V.

KEY TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF REGULATIONS TO ENSURE EFFECTIVE INTERNATIONAL OCEAN GOVERNANCE

For this hour, the ocean will offer a key role in life on Earth, including for the additional safety of regulating the climate, food, energy and other resources.

The priority area is to improve the knowledge about the ocean, it is secured on the basis of the fact that the management of the ocean is based on the knowledge of that kerualue, which is inclusive and effective in conjunction with knowledge and policy.

In all robotic innovations in ocean management, there is a need to improve coordination and active participation of the connected sides in the development of the spillovers of the ocean. However, it is overwhelming to exploit the ocean as a result of the efficiency of people as a serious problem, especially in the midst of growing negative influx into the whole climate. To solve the whole problem, it is necessary to preserve the steel management of the anthropogenic inflow of the ocean and its resources. Vrahoyuchi those who are more likely to be located outside the boundaries of national vinyatkovy economic zones, also at the same time are required for international spirits, in addition to the development of current regulatory provisions for safeguarding the safety of the international

The robot carried out an analysis of the main trends in the development of regulatory provisions over the last five years to ensure effective international ocean governance. An analysis has shown that in all innovative provisions for ocean management, for the purpose of managing the ocean, the first for everything, before the completion of coordination and active participation of all the development of to the global level of results given in advance, we should be aware of such principles as FAIR (Finadable, Accessible).

Keywords: *ocean, regulations, good governance, climate regulation, convention, forum, observation.*